

RAP MÜZİKTE DEYİMLERİN KULLANIMININ SAGOPA KAJMER ÖRNEĞİ ÜZERİNDEN METİNLERARASILIK BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ

THE EVALUATION OF THE USE OF IDIOMS IN RAP MUSIC IN THE CONTEXT OF INTERTEXTUALITY ON SAGOPA KAJMER SAMPLE

Nagihan ÇETİN*

ÖZ: Müzik, yapım şekilleri, işlevleri ve insanlar üzerindeki etkileri düşünüldüğünde tanımlanması oldukça zor olan bir sanattır. Müzik enstrümantal bir icraya sahip olduğu gibi müziğin sözlü icrası da mümkündür. Müziğin yanı sıra ona eşlik eden sözlü unsurlar da onu meydana getiren kişinin duygu, düşünce ve hayalleri kadar o kişinin mensubu olduğu kültürden izler taşır. Metinlerarasılık açısından düşünüldüğünde hiçbir metin, içinde oluşturulduğu kültürden bağımsız olarak ortaya çıkmaz; metni oluşturan, bilinçli ya da bilinçsiz oluşturduğu metnine kültürel unsurları taşır. Bu kültürel unsurlar inanç, inanış, değer yargısı ya da bir söz kalıbı olabilir. Yapılan bu çalışma ile de Sagopa Kajmer'in şarkı sözlerinden hareketle rap müzikte kültürün durağanlık yanında değişim ve dönüşüm özelliklerini deyimler üzerinden gösterebilmek amaçlanmıştır.

Çalışmanın giriş kısmında, kuramsal çerçevede, metinlerarasılık üzerinde durulmuştur. Kültürel değerlerin varlığını devam ettirmesinin bir yolu olarak metinlerarası sürece dâhil edilmeleri ve ihtiyaca göre yeni bağlamlarda kullanılmaları gerekliliğine dikkat çekilmiştir. Çalışmanın devamında Türkçedeki deyimler ve bunların temel özellikleri ana hatları ile açıklanmıştır. Deyimlerin kalıplaşmış söz grupları olma özelliğinin bağlam içerisinde metinlerarasılığa uygun olarak değişebileceği belirtilmiştir. Çalışmanın inceleme alanını oluşturan rap müzik türünün ne olduğu ve bunun özellikleri ile Türkiye'de rap müziğin etkin olduğu alanlardan bahsedilmiş; çalışma kapsamında şarkıları incelenen Sagopa Kajmer hakkında bilgi verilmiştir.

Çalışmanın inceleme ve değerlendirme bölümünde ise Sagopa Kajmer'in şarkılarında deyimlerin oldukça sık kullanıldığı, tercih edilen deyimlerin bir kısmı kalıplaşmış şekli ile kullanılırken bir kısmında deyimlerin bazen söz dizimi bazen de kelime bazında değiştirilerek kullanıldığı saptanmıştır. Temelinde eleştiri olduğu bilinen rap müzik örneklerinde deyimlerin genellikle olumsuz anlama sahip olanlarının tercih edildiği, deyimler vasıtasıyla eleştirilerin yapıldığı görülmüştür. Tüm bu kullanım özellikleri ile deyimlerin rap müzikte metinlerarası sürece dâhil edildiği saptanmış, bu durum kültürel bir özellik taşıyan deyimlerin güncellenerek, yeni bağlamlarla varlıklarını devam ettirmelerine bir katkı olarak değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kültür, rap müzik, metinlerarasılık, değişim, deyim.

ABSTRACT: Music, when considering the forms of performing it, its functions and its effect on people, is a very difficult branch of art to define. As music can be performed with instruments, it is also possible to perform it vocally. In addition to the music itself, the verbal elements that accompany it carry the traces of the culture, as well as the emotions, thoughts and dreams of

* Dr. / İstanbul - nagihan-cetin@hotmail.com

This article was checked by Turnitin.

the person who makes it. When considered from the viewpoint of intertextuality, no text comes into existence independent of the culture in which it is created; the one who creates the text, adds cultural elements to the text consciously or unconsciously. These cultural elements may be faith, belief, value judgment, or a phrase.

In the introduction of this study, intertextuality is emphasized in the theoretical framework. It is pointed out that cultural values, as a way of continuing their existence, should be included in the intertextual process and they should be used in new contexts as needed. Later on in the study, the idioms in Turkish and their basic characteristics are outlined. It is stated that the characteristic of idioms being established phrases can be changed within the context in compliance with intertextuality. Definition and properties of rap music, which constitutes the research area of the study, and the fields in which the rap music is active in Turkey are mentioned; information about Sagopa Kajmer, whose songs were analyzed within the scope of the study, is given.

In the review and evaluation section of the study, it was found that the idioms were used quite frequently in the songs of Sagopa Kajmer, while some of the preferred idioms were used in their established form, others had their syntaxes or words modified. In the examples from rap music, which is known to have criticism on its basis, it is seen that the idioms which have a negative meaning are generally preferred, and criticism is made through idioms. It was determined that with all these usage characteristics, idioms are included in the intertextual process in rap music, and this situation is considered as a contribution to the updating of the idioms that have cultural qualities and to continue their existence in new contexts.

Keywords: Culture, rap music, intertextuality, change, idiom.

Giriş

Bir sanat alanı olan müziğin tarihinin insanlık tarihi kadar eski olduğu bilinmektedir. Ortaya çıktığı zamandan günümüze müzik çeşitli işlevler yüklenerek var olmaktadır. “İnsanoğlu müziği çok eski çağlardan günümüze kadar eğlence, dinlenme, eğitim, askeri, terapi, dinsel, rehabilitasyon, pazarlama, sağlık vb. alanlarda bir araç olarak kullanmıştır. Bu ve benzeri alanlarda müzik, kullanımı gün geçtikçe yaygınlaşmış ve alternatifi olmayan etkili bir araç haline gelmiştir” (Angı, 2013: 62).

Müziğin yanı sıra söz vardır. Günümüzde bestekârlığın ve müzik icracılığının yanı sıra müziklere uygun söz yazarlığı da önemli bir meslektir. Resim, sinema, edebiyat gibi birçok alandaki eser, eseri üretenin kültüründen bağımsız olmadığı gibi şarkı sözü yazarları da eserlerinde kültürel unsurları az ya da çok kullanmaktadırlar. Kültürel unsurların üretilen bu eserlerde kullanımı, söz konusu kültürel unsurun aynı şekilde ya da değiştirilip dönüştürülerek kullanılması şeklinde olabilir. Değiştirip dönüştürme ise bir bozulma değil geleneğin güncellenmesi olarak görülmektedir. Çünkü “Gelenek terimi olumlu kabul edilen değişimlere her zaman izin veren bir özelliğe sahip olmuştur. Sözü edilen bu türden değişimlerin “gelişme” kavramı ile örtüşen değişimler olduğu kabul edilmelidir. Başka bir ifadeyle söylemek gerekirse; zaman, mekân ve sosyal yapıyla uyumlu hale getirmek için yapılan her değiştirme olumlu karşılanmakta ve gelişme olarak kabul edilmektedir” (Ekici, 2008: 36).

Kültürün durağanlığın yanında sahip olduğu bu değişme ve dönüşme özellikleri bağlamla birlikte anlam kazanmaktadır ve kültürün devamlılığını sağlamada da etkin bir işlev yüklenmektedir. “Folklorik bir ürünün değişmeden, değiştirilmeden bir dönemden ötekine aktarılması klişeleşme, basmakalıplaşma, müzeleşme tehlikesi doğuracaktır. Oysa kültürel unsurlar durağan değil, devingen bir özelliğe sahip oldukları sürece varlıklarını sürdürebilecektir. Bu nedenle tutucu bakışın, duruşun baskın çıktığı folklor alanında yapıtların yalnızca kendi bağlamlarında değerlendirilmeleri arayışı yetersiz kalacaktır. Bir ulusun kültürünün temel unsurlarını canlı tutmanın yolu onların sürekli olarak başka dönemlerde güncellenmelerine bağlıdır. En etkili güncelleme yolu ise başka yapıtlarda yeniden kullanıma sokulmaları, bir başka deyişle metinlerarası bir sürece katılmalarıdır” (Aktulum, 2013: 9).

“Metinlerarası bakış gelenekselleşen ve/veya klasikleşen kültürel unsurları yeniden üreterek yaratır. Olduğu gibi yinelemez, dönüştürerek yeniden yaratır. Böylelikle gelenek geçmişin şimdide durağan bir yinelemesi olmaktan çıkar, yeni bir bağlamda devingen bir unsur durumuna gelir” (Aktulum, 2013: 15). Bu bağlamda kültürün kalıplaşmış bir kısmını oluşturan deyimlerin rap müzikte kullanımı onların değişen bağlamıyla birlikte metinlerarası bir sürece dâhil edilmesi anlamına gelmektedir. Çünkü “Şarkıların sözlerinde hem geleneksel, hem popüler kültürden unsurlar birer metinlerarası göndermeler biçiminde yer alırlar” (Aktulum, 2017: 129).

Deyimler ve Deyimlerin Kalıplaşmış İfade Olma Özelliği

Türk kültürünün şarkı sözlerinde kendisine yer bulan önemli unsurlarından biri deyimlerdir. Çünkü “İnsan, bilinçli veya bilinçsiz olarak sahip olduğu kültürün kalıp anlatmalarına müracaat ederek doyurucu bir anlatıma ulaşır” (Uğur Çerikan, 2018: 172). Özellikle deyim ve atasözleri gibi kalıplaşmış ifadelerin kullanımı ortaya konan eserin akılda kalıcılığını, toplum tarafından beğenilirliğini arttırmaktadır. Bu durum eseri ortaya koyanın da bir başarısı olarak görülmektedir. Örneğin Umay Günay, Barış Manço’nun başarısını birçok sebeple birlikte onun eserlerinde “...Türk milletinin kabul ve değerlerini aktaran atasözü, deyim ve halk deyişlerini kullanmasına...” bağlamaktadır (Günay, 2005: 294).

“Bir kavramı, bir durumu, ya çekici bir anlatımla ya da özel bir yapı içinde belirten ve çoğunun gerçek anlamlarından ayrı bir anlamı bulunan kalıplaşmış sözcük topluluğu ya da tümce” (Aksoy, 1988: 52) olarak tanımlanan deyimlerin en bariz özelliklerinden biri olarak kalıplaşmış ifadeler olmaları belirtilmektedir. “Deyimler de, atasözleri gibi, kalıplaşmış sözlerdir. Bir deyim sözçükleri değiştirilip yerlerine aynı anlamda da olsa başka sözcükler konulamaz ve deyim söz dizimi bozulamaz” (Aksoy, 1988: 38).

Deyimler her ne kadar kalıplaşmış kelime grupları olarak nitelendirilse de bu özellik deyimlerin kimi zaman farklı bağlamlarda, değiştirilerek kullanılmasına engel değildir. Bu çalışmanın konusu olan rap müzikteki şarkı sözlerinde deyimlerin gerek bir kelimesinin başka bir kelime ile değiştirilerek gerekse de söz diziminin değiştirilip kullanıldığı görülmektedir. Örneğin incelenen şarkılardan Foseptik isimli şarkının sözlerinde “*Kulak zarı patlamak*” deyimini, “Ayağımın altı yer altı, soluk beniz karardı betim benzim attı kulak kolonların patladı” (*Foseptik*) dizelerinde “*Kulak kolonları patlamak*” şeklinde kullanılmıştır. Bu durum deyim bozulması ya da yanlış kullanılması değil deyim söz konusu şarkıda metinlerarası bir sürece dâhil edilerek farklı bir kullanım ile değişik bir bağlamda yorumlanması olarak değerlendirilmektedir.

Çünkü “Metinsel unsurlar yeni bir yapı içerisinde sessel bakımdan güncellenme olanağı bulurlar. Saussure’nin tanımlamalarına uygun olarak söylersek; yinelenen, alıntılanan metinler rap sanatçısının dili, elinin altında bulunan, kullanıma hazır dilsel çevresini oluşturan bir dil’e karşılık gelir; rap sanatçısı alıntılıdığı metinlerden yola çıkarak kendi sözünü metinlerarası göndermeler aracılığıyla yaratırken, bildirisini karşısındakine bu düzlemde aktarır. Şarkı sözleri, çağrışımsal değeri güçlü, kültürel göndermeleri yoğun, okurun etken katılımını zorunlu kılan düşünsel birer aracı unsur durumuna gelirler” (Aktulum, 2017: 131).

Rap Müzik

Türk halk müziği, Türk sanat müziği, tasavvuf müziği, arabesk müzik, blues/caz müzik, hiphop/rap müzik, klasik müzik, pop müzik, rock/metal müzik Türkiye’de icra edilen başlıca müzik türleridir. Bu müzik türlerinden özellikle pop, rock/metal, blues/caz ve hiphop/rap gibi müzik türlerindeki şarkı sözlerinin, bu müzik türlerinin yurtdışı kaynaklı olmaları gibi sebeplerle kültürel açıdan incelemeye tabi tutulduğu çalışma sayısı azdır. Bu konuda, Kubilay Aktulum’un 2017 yılında yayınlanan “Müzik ve Metinlerarasılık” isimli kitabı ve Seçkin Sarpkaya tarafından hazırlanıp 2018 yılında bir kongrede sunulan sonrasında ise kongre kitabında yayınlanan “Türk Dünyası Metal Müzik Gruplarının Şarkılarında Türk Halk Bilgisi Ürünlerinin Kullanımına Dair Karşılaştırmalı Bir İnceleme” adlı çalışma önemli birer örnektir.

“RAP’in ‘Rhytm And Poem’ (‘Ritim ve Şiir’ ya da ‘Ritmik Şiir’) veya ‘Rhythmic African Poetry’ (Ritmik Afrika Şiiri) sözcüklerinin kısaltması olduğu görüşü yaygın olsa da aslında rap kelimesi, İngilizce sözlük anlamı olarak ‘ağır eleştiri’ anlamına gelmektedir. Rap çoğunlukla hızlı ritimle söylenen sözlerdir. Bu şekilde müziğin temposuna uygun olarak kafiyeli kelimelerden oluşan sözler söylemek de MC’lik olarak adlandırılmaktadır. MC’nin açılımı olarak Master of Ceremonies (Seremoni Ustası), Microphone Control ya da Mic Check (Mikrofon Kontrol) gibi terimler söylenebilir” (URL-1).

Rap müziğin Türkiye’de bir kesim tarafından benimsenmesinde Türk kültüründe önemli bir yeri olan âşık edebiyatı ile rap müzik arasında bulunan benzerliklerin de etkisi olduğu düşünülmektedir. “Rap müzikte yapılan Freestyle (doğaçlama), Anadolu’daki âşık atışmalarına benzer. Hiphop ve rap müzik besteleyen, söyleyen, dinleyen insanlar genellikle rahatlık adına bol giyinirler. Düzgün fiziği belli etmeyi ve dar giyimden oluşan rahatsızlığı sevmezler. Dünyada Akon, Timbaland, Eminem, 50 Cent, Snoop Dogg, Usher, Missy Elliot, Türkiye’de ise Sagopa Kajmer, Ceza bu türün bazı öncü temsilcileridir” (Angı, 2013: 69).

Rap müzik sadece bir müzik türü olarak görülmemektedir. “Rap müziğin etkisi, filmlerde, modada ve müzik endüstrisinde görülebileceği gibi üretkendir. Rap müzik sadece bir müzik biçimi değil, bir yaşam tarzı olarak kabul edilir” (Cohen, 2008: 9). Rap müziğin etki alanları ve kullanım yerlerine örnek olarak Türkiye’deki filmlere bakıldığında, 2008 yılında yayınlanmaya başlanan ve üç sezon yayınlanan “Adanalı” isimli televizyon dizisindeki müziklerin büyük bir kısmını Türkiye’de rapin önde gelen isimlerinden olan Ceza’nın yaptığı hatta dizinin Ceza’nın “Fark Var” isimli şarkısıyla özdeşleştiği görülmektedir. 2004 yılında vizyona giren G.O.R.A. isimli sinema filminde Sagopa Kajmer’in “Al Bir de Burdan Yak” isimli şarkısı film müziği olarak kullanılmıştır. 2018 yılında yayınlanmaya başlayan “Avlu” isimli dizide de sık sık Sagopa Kajmer’in şarkılarına yer verilmektedir.

Sagopa Kajmer

Asıl adı Yunus Özyavuz olan Sagopa Kajmer, 17 Ağustos 1978 tarihinde Samsun’da doğmuştur. Sagopa Kajmer, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Fars Dili ve Edebiyatı bölümünden mezun olmuştur. 1998 yılında profesyonel müzik hayatına giriş yapan Sagopa Kajmer, rap oluşumu Kuvvetmira’yı kurmuştur. Aynı yıl ilk rap albümü "Yeraltı Operasyonu"nu yayınlamıştır. İlk projesinde "Silahsız Kuvvet" mahlasıyla yer alan Sagopa Kajmer dikkatleri üzerine çekmiştir. 2001 yılında Silahsız Kuvvet mahlasıyla "Sözlerim Silahım" ve "İhtiyar Heyeti" albümlerini yayınlamıştır. 2002 yılında "Sagopa Kajmer" mahlasını yaratan rapçinin bu isimle çıkardığı ilk albüm "On Kurşun" adını taşımaktadır. Sagopa Kajmer ismini, Mısır’da bulunan piramitlerden birisinin adı olan Sagopa ile bu piramidin içindeki gizemleri keşfederken ölen bir arkeoloğun soyadı olan Kajmer kelimelerinin birleşmesinden almıştır. (URL-2).

Sagopa Kajmer, rap alanında birçok single ve albüm çıkarmış, bir müzik yapım şirketi kurmuş ve Ceza, Kolera, Cem Adrian gibi birçok isimle düetler yapmıştır. Kajmer bateri, gitar, turntable ve piyano çalabilmektedir. Sagopa Kajmer şarkılarında başta kendisi olmak üzere toplumda gördüğü aksaklıkları eleştirmektedir.

İnceleme ve Değerlendirme

Çalışma kapsamında sanatçının on şarkısındaki deyimler incelenmiştir. Birden fazla deyim içeren, deyimlerin bir kısmının anlamı veya yapısı değiştirilerek kullanıldığı şarkılar seçilmiştir. Deyimlerin orijinal hali, anlamları, bulunduğu şarkılar ve şarkılarda geçtikleri satırlar şu şekildedir:

1- *Ağzına sakız olmak* (dedikodusuna konu olmak)

Körkütük asalağız bu yağız delikanlının adı Sago, rapı sakız olacak ağız yorulacak (*Marifetname*)

2- *Ağzının tadını kaçırmak* (neşesini, keyfini bozmak)

Ağzının tadını ben kaçırdım sen kaşındın yalan mı (*Foseptik*)

3- *Akıllı geçinmek* (kendini çok akıllı sanmak)

Akıllı geçinen cehennem odunları akar gözlerinden yaş cennetin ırmaklarından (*Tımarlı Hastane*)

4- *Aklında tutmak (bir şeyi) (unutmamak/hatırından çıkarmamak/hatırında tutmak)*

Altı senedir aklımdayım çekemedin yok farkındayım (*Vasiyet*)

5- *Aklını başına almak* (akılsızca davranışlardan kendini kurtarmak)

Kolo gezer kol saçını başını yol, akli başına koy (*Foseptik*)

6- *Ayıbını yüzüne vurmak* (birinin kusurunu yüzüne söylemek)

Kendine bir gün kötü gözlerle bak ayıbını yüzüne vur (*Kır Kalbini Ver Elime*)

7- *Başa dönmek* (bir iş için çaba harcıyıp sonunda başarılı olamamak)

Başa dönsün başım olmadı (*Marifetname*)

Aslen okuduğum zırvalar hep den den yeniden başa dön (*Cümle Mühendisi*)

8- *Başını duvarlara vurmak* (çok pişman olmak)

Sözüm kulaklarına değsin, duvara vursun başını gücüm (*Kır Kalbini Ver Elime*)

9- *Beş para etmemek* (hiçbir değeri olmamak)

Beş para etmez incilerin dökse (*Cümle Mühendisi*)

10- *Beti benzi atmak* (herhangi bir sebeple kanı çekilip yüzü solmak, korkmak)

Ayağımın altı yer altı, soluk beniz karardı betim benzim attı kulak kolonların patladı (*Foseptik*)

11- *Bin dereden su getirmek* (birini kandırmak için birçok sebep ileri sürmek, dil dökmek)

Beni boğmak için bin dereden su getirdiniz (*Tek Başınalığın Yolcusu*)

12- *(Bir hiç uğruna) feda etmek* (kıymak, gözden çıkarmak)

Rabbenamı bir hiç uğruna tersledim (*Vasiyet*)

13- *Boyun eğmek* (isteyerek veya istemeyerek uymak, katlanmak)

Sosyetik namertlere boyun eğmek mi doğru olan (*Tımarlı Hastane*)

14- *Canını yakmak* (acı verecek bir biçimde cezalandırmak)

Münasebetsiz küfür bastım onurun canını yaktım (*Vasiyet*)

15- *(birine) Ceza kesmek* (görevli, para cezası yazmak)

Sahana ceza kestim, ben ağlamazken vurur dilim (*Kır Kalbini Ver Elime*)

16- *Çamur atmak* (birini kötü bir işe karışmış göstermek, kara çalmak, iftira etmek)

Atacakları bol çamur batacağım çok batacak var (*Tek Başınalığın Yolcusu*)

17- *Çetin ceviz* (bir konuda kendisiyle anlaşmak zor olan, düşüncesinde direnen kişi/başarılması güç iş)

Egolarıyla evlilik çetin ceviz numunelik (*Marifetname*)

18- *Darısı başına*(bir başarı, bir mutluluk başkası için istendiğinde söylenen bir söz)

Darısı başına bir temenni stili (*Marifetname*)

Darısı başına kaşına gözüne bak çok itici (*Marifetname*)

19- *Derinlere dalmak* (bir konuyu kafa yorarak ayrıntılarıyla düşünmek)

Kapalı tıklı kutuda kafayı fazla takma deline dalma (*Bas Damarlarıma Sızlasın*)

20- *Derdine deva bulmak* (sıkıntıyı çözümlenmek, anlatmak, çaresizliği yenmek)

Dertle anlaş deva bul (*Baytar*)

21- *Dibe vurmak* (kötü duruma düşmek)

Toparlanın apar topar sopar bataakta dibe batar (*Marifetname*)

22- *Dil (diller) dökmek* (kandırmak, inandırmak veya yararlanmak için tatlı sözler söylemek)

Ne diller döker de teslim olur kapana Juliet (*Aşk Yok Artık*)

23- *Dili çözülmek* (konuşamayan veya susan kişi konuşmaya başlamak)

Dilsiz şairin dili çözülse kulak duymaz sağırım (*Tek Başınalığın Yolcusu*)

24- *Dilini tutmak* (sonunu düşünmeden, rastgele söz söylemekten sakınmak)

Diline hâkim ol bak sol elimde alyans (*Tek Başınalığın Yolcusu*)

25- *Dilini kesmek* (susmak)

Benimle ay'lı ben'li konuşma dilini keserim (*Kır Kalbini Ver Elime*)

26- *Düşünüp taşınmak* (konuyu bütün yönleriyle inceleyip ona göre davranmak, iyice düşünmek)

Düşünür taşınır anlayamaz (*Aşk Yok Artık*)

27- *El bebek gül bebek* (nazlı, şımarık bir biçimde)

El bebek gül bebek bu yaşına kadar geldin (*Aşk Yok Artık*)

28- *Elinde kalmak* (birinin bakımında, yönetiminde olmak/ bir şey satılmayıp sahibinde kalmak)

Sahtekârın diss telleri ellerimde kalsın (*Cümle Mühendisi*)

29- *Elinden tutmak* (yardım etmek/kayırmak)

Paçozların elinden tutanlara (*Tımarlı Hastane*)

30- *Elinin kiri olmak* (önemsiz, değersiz olmak)

Erkeklerin elimin kiri kadının boğaza geçirin ipi (*Aşk Yok Artık*)

31- *Gelişi güzel yapmak* (özentsiz bir şekilde yapmak)

Gelişi güzel doğar büyür ölürdük (*Aşk Yok Artık*)

32- *Ağzını açıp gözünü yummak* (öfke ile sonunu düşünmeden ağzına gelen bütün ağır sözleri söylemek)

Kaf keş yum gözü vur sözü (*Cümle Mühendisi*)

33- *Güllük gülistanlık* (neşe/gönül rahatlığı/bolluk içinde olan/sorunları bulunmayan)

Her şey güllük gülistanlık olacak olsaydı gerçekten (*Aşk Yok Artık*)

34- *Hali vakti yerinde* (paraca durumu iyi, zengin)

Hali vakti yerindeyken (*Aşk Yok Artık*)

35- *Hatırı sayılır* (oldukça çok/ önemli, saygın, saygıdeğer)

Hatırı sayılı döşeli dayalı narı üstüne yıkılı vidası sıkılı (*Bas Damarlarıma Sızlasın*)

36- *İğneyi kendine çuvaldızı başkasına batırmak* (başkasından önce kendi kusurlarını görmek)

İğnen anca sana batar için kapkara (*Cümle Mühendisi*)

37- İki yakasını bir araya getirememek (maddi sıkıntıdan kurtulup rahata erememek)

Sağlı sollu punchline getirmez bir araya iki yakanı (*Foseptik*)

38- İncileri dökülmek (bir işi beğenmeyerek yapmaktan kaçınmak)

Beş para etmez incilerin dökse (*Cümle Mühendisi*)

39- İpin ucunu kaçırmak (yönetimde veya bir şeyi kullanmada gereken ölçüyü yitirmek)

Aklımın ipinin ucu da kaçmış (*Baytar*)

40- Kabına sığmamak (duygularına engel olamayıp taşkın davranışlarda bulunmak)

Özgürlüğüm sığmaz kabına atım gemini paraladı, Kolera perde araladı (*Foseptik*)

41- Kafayı takmak (devamlı bir konuyu/ kişiyi düşünmek, onunla uğraşmak)

Kapalı tıklı kutuda kafayı fazla takma deline dalma (*Bas Damarlarıma Sızlasın*)

42- Kafa yormak (derin düşünmek)

Kafamı yoramam kafam ağrısız kaygısız oh ne ala suyundan da koy (*Foseptik*)

43- Kalbini kırmak (birini küstürecek, kendisinden soğutacak kadar gücendirmek, üzme)

Kalbim kırık tıbbi atık (*Bas Damarlarıma Sızlasın*)

Tepelemesine çık Sago omzuna yüklen kır kalbini ver elime (*Kır Kalbini Ver Elime*)

44- Kambur üstüne kambur (sıkıntı ve tersliklerin üst üste geldiğini anlatan bir söz)

Kambur kambur üstüne (*Bas Damarlarıma Sızlasın*)

45- Kanına girmek (birini öldürmek veya öldürtmek)

İblis kanıma girmeni üstelerse bil ki hile vardır (*Tek Başınalığın Yolcusu*)

46- Kapısında köpek olmak (çıkar için birinin her dediğini yapmak)

Kapımda köpek olan işi bitince yabancı (*Aşk Yok Artık*)

47- Kaşlarını çatmak (kızmak, öfkelenmek)

Melek yanında yüzünü saklar, felek yüzüme kaş çatar (*Baytar*)

48- Kendi kaşınmak (Kötü muameleyi hak edecek davranışta bulunmak)

Ağzının tadını ben kaçırdım sen kaşındın yalan mı (*Foseptik*)

49- *Kendini paralamak* (çok çaba ve özen göstermek)

Özgürlüğüm sığmaz kabına atım gemini paraladı, Kolera perde araladı (*Foseptik*)

50- *Kendi pisliğinde boğulmak* (bir insanın kendi yaptıkları yüzünden kendisinin zarar görmesi)

Kendi deryalarımda kendimi zorla boğdum (*Vasiyet*)

51- *Kol gezmek* (*güvenlik amacıyla dolaşmak/dolaşmak*)

Kolo gezer kol saçını başını yol, akli başına koy (*Foseptik*)

52- *Kul köle olmak* (bir kimseye karşı büyük bir saygı ve bağlılıkla fedakârlık yapmaya hazır olmak)

Paraya köle olmak mı (*Tımarlı Hastane*)

53- *Kötü gözle bakmak* (bir kimse için iyi olmayan düşünceler beslemek, bunu belli edercesine bakmak/ cinsel duygu ile bakmak)

Kendine bir gün kötü gözlerle bak ayıbını yüzüne vur (*Kır Kalbini Ver Elime*)

54- *(birinin) kulağının zarı patlamak* (gürültü yüzünden rahatsız olmak)

Ayağımın altı yer altı, soluk beniz karardı betim benzim attı kulak kolonların patladı (*Foseptik*)

55- *Küfrü basmak* (küfretmek)

Münasebetsiz küfür bastım onurun canını yaktım (*Vasiyet*)

56- *Maymun iştahlı* (*sevgi ve eğiliminde kararlılık bulunmayan, bugün şunu yarın ötekini beğenen*)

Ahbaplar maymun iştah sahibi, benim içim senle tok (*Baytar*)

57- *Anasını sat!* (*satayım!*) (önem verme/vermem, aldırma/aldırmam, umursama/umursamam) anlamında kullanılan bir söz)

İyiden iyiye para için satmışız anamızı (*Tımarlı Hastane*)

58- *Perde aralamak* (imkân vermek)

Özgürlüğüm sığmaz kabına atım gemini paraladı, Kolera perde araladı (*Foseptik*)

59- *Rehavet çökmek* (*basamak*) (gevşeklik, ağırlık duymak ve uyumak istemek)

Rehavet çöker omuzlarımın üzeri dolu (*Cümle Mühendisi*)

60- *Saçını başını yolmak* (çok üzölmek, üzüntüsünden dövünmek)

Kolo gezer kol saçını başını yol, akli başına koy (*Foseptik*)

61- *Sele gitmek* (sele kapılmak/ gereksiz yere telef olmak)

Sele gitti ağustosum (*Vasiyet*)

62- *Sıraya dizmek* (sıralamak/ topluluk içinde herkese aynı biçimde davranmak)

Çıkar savaşlarında gazilerimi sıraya dizdim bozmadan (*Marifetname*)

63- *Sözünü kesmek* (biri konuşurken söze karışıp onun konuşmasına fırsat vermemek)

Sözümü kesme girişiminde bulunan herkeseydi radikal argolar (*Vasiyet*)

64- *Şahken şahbaz olmak* (alay/ bir kimsenin herhangi bir sebeple cirkinliği veya durumunun kötülüğü artmak)

İstanbul'un şahı şahbaz oldu (*Foseptik*)

65- *Mat etmek* (hacamat yoluyla kan almak/ argo hafifçe yaralamak)

Kalbin neyse nefretini de kendi elinle şah mat ettin (*Kır Kalbini Ver Elime*)

66- *Tadı kaçmak* (tatsız bir duruma gelmek/ bir şey hoşta gidecek yönlerini yitirmek)

Tadım iyice kaçmakta köküne işlemiş bir fobia (*Bas Damarlarıma Sızlasın*)

67- *Tadından yenmemek* (çok tatlı, çok hoşta gider olmak)

Tadından yenmez cümlelerimin balı (*Tek Başınalığın Yolcusu*)

68- *Tilki gibi* (kurnaz kimse)

Aşk denen illet çorak arazide tilki misal kurnaz bekçi (*Baytar*)

69- *Üç kuruşa satmak* (çok basit bir şey için vazgeçmek)

Üç kuruş için verdin ödünü sosyete denen paragöze (*Tımarlı Hastane*)

70- *Yerden göğe kadar* (pek çok)

Yerden göğe kadar haklı bu aşmış (*Cümle Mühendisi*)

71- *Yoldan çıkmak* (doğru yoldan ayrılmak)

İyiden iyiye bakıyorum da yoldan raydan çıkmışsın (*Aşk Yok Artık*)

72- *Taş koymak* (engelleyecek biçimde davranmak)

Cümle yolumun önüne taş (*Baytar*)

73- *Yüzüne vurmak* (bir insanın yanlışını ya da utanacağı bir özelliğini açıkça söylemek)

Bunu da yüzüme vurmasınlar (*Vasiyet*)

İncelenen şarkılarda yetmiş üç tane deyim tespit edilmiştir. Bu deyimlerin elli sekiz tanesi Türk Dil Kurumunun *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü* (URL-3) ile Ömer Asım Aksoy'un *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü*1 adlı eserinde geçmektedir. Bu sözlüklerde yer almayan deyimler, ayıbını

yüzüne vurmak, başa dönmek, başını duvarlara vurmak, derinlere dalmak, elinin kiri olmak, gelişi güzel yapmak, üç kuruşa satmak, iğneyi kendine çuvaldızı başkasına batırmak, incileri dökülmek, kafayı takmak, kafa yormak, kendi pisliğinde boğulmak, kendi kaşınmak, perde aralamak ve kapısında kul köle olmaktır.

On şarkıda yetmiş üç tane deyim bulunması ortalama olarak bir şarkıda yedi/sekiz deyim kullanıldığını göstermektedir. Bu durum, rap müzik türünün sözlerinde kültürün sahip olduğu yeri deyimler yoluyla göstermesi bakımından dikkate değerdir.

Deyimlerin rap müzikte bu şekilde sıklıkla kullanılmasının birçok sebebi bulunmaktadır. “Rap müziğin metinsel yanını oluşturan şarkı sözleri sahnede sanatçının edimi aracılığıyla ve her defasında sözlü olarak yeniden gerçekleştirilirken dinleyici, içerisinde kültürel göndermelerin bolca bulunduğu metinlerarası bir yapı ile karşı karşıya kalır” (Aktulum, 2017: 131). Deyimler bir durumu ifade etmenin özleşmiş şekilleri olarak kelime tasarrufu sağlamaktadırlar. Aynı zamanda deyimlerin toplum tarafından bilinirliği yüksek olduğundan deyimler, söz konusu şarkı sözlerinin akılda kalıcılığını arttırmaktadırlar. Yine rap müzik kafiye uyumuna dayalı bir yapı olduğundan fiillerle bitme özelliğine sahip deyimleri kullanmak canlı performanslarda kafiyenin hatırlanmasını kolaylaştırmaktadır.

Bu çalışma sırasında temelinde eleştiri olan rap müzik sözlerinde kullanılan deyimlerin çoğunun olumsuz anlama sahip deyimler olduğu (kedi gibi nankör olmak, kendi pisliğinde boğulmak, yüzüne vurmak, yoldan çıkmak gibi) ve bu deyimlerin eleştiri amaçlı olarak kullanıldığı görülmektedir. Eleştiriler kişinin kendisinden başlanarak; [Kendine bir gün kötü gözlerle bak ayıbını yüzüne vur (*Kır Kalbini Ver Elime*)]; ahlak konusunda toplumdaki kadın ve erkeği farklı değerlendirenlere; [Erkeklerin elimin kiri kadının boğaza geçirin ipi (*Aşk Yok Artık*)]; akıllı geçinerek insanları kandırmaya çalışanlara; [Akıllı geçinen cehennem odunları akar gözlerinden yaş cennetin ırmaklarından (*Tımarlı Hastane*)]; varıncaya kadar pek çok kişi ve düşünce yapısına yöneltilmektedir.

Yapılan incelemede şarkılarda kullanılan deyimlerin büyük bir kısmının anlam ve sözdizimi olarak olduğu gibi kullanıldığı görülmüştür. Bu deyimlerden bir kısmı şunlardır: Ağzının tadını kaçırmak, akıllı geçinmek, aklında olmak, ayıbını yüzüne vurmak, başa dönmek, beti benzi atmak, boyun eğmek, canını yakmak, derine dalmak, elinde kalmak, elinin kiri olmak, kanına girmek...

İncelenen şarkıların bir kısmında ise deyimlerin söz dizimi açısından değiştirilerek kullanıldığı, özellikle devrik yapıların tercih edildiği belirlenmiştir. Sığmaz kabına, sakız olacak ağız yorulacak, duvara vursun başını, atacakları bol çamur, yum gözü vur sözü, gibi kullanımlar

bunlardan birkaçıdır. Ayrıca bazı deyimlerin sözlük anlamı dışında yeni bir anlam yüklenerek de kullanıldığı görülmüştür. Örneğin “*Ağına sakız olmak*” deyimini Türk Dil Kurumunun *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü*nde “dedikodusuna konu olmak” şeklinde açıklanmıştır. Bu deyim, Sagopa Kajmer’in “*Marifetname*” isimli şarkısında ise “Körkütük asalağız bu yağız delikanlının adı Sago, rap sakız olacak ağız yorulacak” çok fazla tekrar edilmek, çok sevilip dillere dolanmak anlamlarında kullanılmıştır. Bu kullanım deyimden yeni bir anlam yüklenerek farklı bir bağlamda kullanılmasıdır. Diğer taraftan deyimlerin kelime bazında değiştirilerek kullanıldığı da saptanmıştır. “Kendi pisliğinde boğulmak: Kendi deryalarımda kendimi zorla boğdum; kulak zarı patlamak: ...kulak kolonların patladı” örneklerinde olduğu gibi... Çünkü rap müzikte “Özellikle sözcükler, sözcüklerin hece dizileriyle oynama işlemine dayanan verlan (terstenleme) kullanımıyla yeni sözcükler türetilerek sözcüksel bir örnekleme biçimi yaratılır. Sözcükler, bu yolla biçimsel dönüşümlere uğratılmakla kalmayıp, bağlamın değiştirilmesine bağlı olarak anlamsal dönüşümlere de uğratılırlar” (Aktulum, 2017: 121).

İncelenen şarkı sözlerinde deyimlerin kalıplaşmış halleri yanında bu şekilde, söz dizimi ya da kelime olarak değiştirilerek kullanılmaları bir bozulma değil, kişinin bireysel yaratıcılığını da kullanarak deyimleri kendisine ve ürettiği şarkının hece ölçüsü, ritim gibi özelliklerine göre güncelleyerek yeni bir bağlamda kullanması olarak düşünülmektedir. Benzeri kullanımlar rap müziğin Türkiye’de etkin olmasından çok daha önceki yüzyıllarda yaşayan âşık, ozan ya da halk şairleri tarafından da tercih edilmiştir ve bu örnekleri inceleyen çalışmalar da yapılmıştır.¹

Yapılan incelemenin sonucu olarak; Sagopa Kajmer örneği üzerinden, rap müzik yapanların kültürün önemli bir kısmını teşkil eden deyimleri şarkılarında oldukça fazla kullandıklarını söylemek mümkündür. Bu kullanım esnasında deyimlerin dört farklı şekilde kullanıldığı görülmüştür. Bir kısım deyimler söz dizimi, kelime ve anlam yönünden değiştirilmeden hatta sözlüklerde yer aldıkları şekil ve anlamda kullanılmışlardır. Bazı deyimler söz dizimi açısından, bazıları ise sadece kelime açısından değiştirilmiştir. Deyimlerin bir kısmı ise anlam olarak değiştirilerek kullanılmıştır. Bu değiştirmeler ritim, kafiye, hece sayısı gibi ihtiyaçlar dâhilinde gerçekleştirilmiştir. Ayrıca rap müziğin dünyadaki genel yapısına uygun olarak çoğunlukla olumsuz anlama sahip deyimlerin kullanıldığı görülmüştür.

Sagopa Kajmer örneğinden hareketle deyimlerin, rap müzikte bu şekilde ihtiyaç halinde farklı bağlamlarda güncellenerek kullanılmasının,

¹ Ahmet Dağlı ve Cafer Özdemir tarafından hazırlanmış olan “Halk Şairlerinin Diliyle Deyimler” isimli makalede, Ruhsatı, Dertli, Kuloğlu, Ercişli Emrah, Seyranı, Bayburtlu Zihni, Karacaoğlan gibi birçok âşığın şiirlerinden örneklerde deyimlerin gerek söz dizimi gerek kelime olarak değiştirilerek kullanıldığı üzerinde durulmuştur.

özellikle bu müzik türünü dinleyen gençlere taşınmasında oldukça etkili olabildiklerini/olabileceklerini söylemek mümkündür. Ayrıca bu çalışma, bu tür incelemelerin günümüzde Türkiye’de etkin olan pop, rock, hip-hop gibi müzik türlerine dayalı şarkılar üzerinde de yapılmasının, kültürel unsurların şarkı sözlerinde kullanımlarını ve üstlendikleri işlevleri belirlemek açısından uygun olacağını düşündürmektedir.

EK: İncelenen Şarkılar

- 1- Aşk yok artık (URL-4)
- 2- Bas damarlarıma sızlasın (URL-5)
- 3- Baytar (URL-6)
- 4- Cümle mühendisi (URL-7)
- 5- Foseptik (URL-8)
- 6- Kır kalbini ver elime (URL-9)
- 7- Marifetname (URL-10)
- 8- Tek başınalığın yolculuğu (URL-11)
- 9- Tımarlı hastane (URL-12)
- 10- Vasiyet (URL-13)

KAYNAKÇA

Yazılı Kaynaklar

- AKSOY, Ömer Asım (1988). *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü 1*. Ankara: İnkılap Yayınevi.
- AKTULUM, Kubilay (2013). *Folklor ve Metinlerarasılık*. Konya: Çizgi Kitabevi.
- AKTULUM, Kubilay (2017). *Müzik ve Metinlerarasılık*. Konya: Çizgi Kitabevi.
- ANGI, Eda Çiğdem (2013). “Müzik Kavramı ve Türkiye’de Dinlenen Bazı Müzik Türleri”. *İdil Dergisi*, 2 (10), s. 59- 81.
- COHEN, Droll (2008). *The role of Rap/Hip Hop music in the meaning and maintenance of identity in South African youth*. Faculty of Humanities University of the Witswatersrand Johannesburg, in partial fulfillment of the requirements of the Degree of Master of the Arts (Clinical Psychology).
- DAĞLI, Ahmet - ÖZDEMİR, Cafer (2015). “Halk Şairlerinin Diliyle Deyimler”. *Dede Korkut Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 4 (8), s. 101-110.
- EKİCİ, Metin (2008). “Geleneksel Kültürü Güncellemek Üzerine Bir Değerlendirme”. *Milli Folklor*, S. 80, s. 33-38.
- EROL, Lütfü (2001). *Neden Klasik Müzik... Klasik Müziğe İlgi Duyanlar İçin Kılavuz Kitap*. Ankara: Yurtrenkleri Yayınevi.
- GÜNAY, Umay (2005). *Türkiye’de Âşık Tarzı Şiir Geleneği ve Rüya Motifi*. Ankara, Akçağ Yayınları.
- SARPKAYA, Seçkin (2018). “Türk Dünyası Metal Müzik Gruplarının Şarkılarında Türk Halk Bilgisi Ürünlerinin Kullanımına Dair Karşılaştırmalı Bir

İnceleme". VII. Uluslararası Karşılaştırmalı Edebiyat Bilimi Kongresi Bildiri Kitabı, 10-12 Ekim 2018 Sivas, (Ed.: Bekir Zengin), s. 415-432, İstanbul: Kriter Yayınları,

UĞUR ÇERİKAN, Fidan (2018). "Türk Atasözlerinde Demirin Anlamı ve İşlevselliği". *Türk Uluslararası Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi*, S. 13, s. 162-176.

Elektronik Kaynakları

URL-1 : <http://tr.wikipedia.org/wiki/Rap> (Erişim: 11.03.2012)

URL-2: <https://www.haberler.com/iste-bilinmeyen-hikayesi-sagopa-kajmer-kimdir-11194260-haberi/> (Erişim: 19.01.2019)

URL-3: <http://sozluk.gov.tr/> (Erişim: 25.05.2019)

URL-4: <https://www.youtube.com/watch?v=EEFuRA7vyXc> (Erişim: 21.03.2019)

URL-5: <https://www.youtube.com/watch?v=-x7JPe1SWs> (Erişim: 21.03.2019)

URL-6: <https://www.youtube.com/watch?v=01n1S9b7QUE> (Erişim: 21.03.2019)

URL-7: <https://www.youtube.com/watch?v=U48R5jVxdGI> (Erişim: 21.03.2019)

URL-8: <https://www.youtube.com/watch?v=a94uKQFCJFs> (Erişim: 21.03.2019)

URL-9: <https://www.youtube.com/watch?v=11S1ILBpPIU> (Erişim: 21.03.2019)

URL-10: <https://www.youtube.com/watch?v=k1tokTG4CyI> (Erişim: 21.03.2019)

URL-11: https://www.youtube.com/watch?v=TIR_13SdBss (Erişim: 21.03.2019)

URL-12: <https://www.youtube.com/watch?v=sRUHCUEAFes> (Erişim: 21.03.2019)

URL-13: <https://www.youtube.com/watch?v=NzM7kdKctyg> (Erişim: 21.03.2019)